

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز
دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

رشته: روابط بین الملل

عنوان

**دلایل و مستندات بریتانیا در اشغال جزایر ابوموسی.
تنب بزرگ و تنب کوچک از سال ۱۹۰۲-۱۹۷۱ میلادی**

استاد راهنما

دکتر عباس سلطانلو

استاد مشاور

دکتر علی اصغر زرگر

پژوهشگر

مهدی قربانی

تابستان ۱۳۹۱

تقدیر و تشکر:

«هو العلیم»

سپاس بیکران ایزد منان را که در پرتو لایزالش توفیق آموختن میسر گردید. رحمت
واسعه اش فرصتی مغتنم داد تا از محضر اساتید گرانقدر و دوستان ارجمند بهره
جویم. بر خود لازم می‌دانم مراتب تقدیر و تشکر را از همه عزیزانی که مرا در تهیه
این پژوهش مساعدت نموده اند، اعلام نمایم. بویژه جناب آقای دکتر سلطانی که
سمت استاد راهنمای مرا بر عهده داشتند و نظرات خردمندانه و مساعدت‌های بی
دریغ ایشان، تکوین این مجموعه را میسر ساخت.

جناب آقای دکتر زرگر که سمت استاد مشاور مرا در طول دوره کار بر عهده داشتند
و رهنمودها و مساعدت‌های ایشان، گره گشای مشکلات پژوهش بود و همچنین
جناب آقای دکتر طبرسا که مشوق و راهنمای این جانب بودند و در این مسیر از
هیچ مساعدتی دریغ نورزیدند.

امیدوارم که با انجام وظیفه خود بتوانم قطره‌ای از دریای لطف و محبت این سروران
گرامی را پاسخگو باشم.

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب مهدی قربانی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۵۲۷۸۲۰۰ در رشته روابط بین الملل که در تاریخ ۱۱/۴/۱۳۹۱ از پایان نامه خود تحت عنوان دلایل و مستندات بریتانیا در اشغال جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک از سال ۱۹۰۳ تا ۱۹۷۱ میلادی با کسب نمره ۱۷ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام . بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق رو پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پائین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۱/۴/۱۱

مهدی قربانی دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین الملل از پایان

نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷ به حروف هفده و با درجه بسیار

خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه:
		۱۰۱۲۰۸۱۰۹۰۲۰۱۶
عنوان پایان نامه: دلایل و مستندات بریتانیا در اشغال جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک از سال ۱۹۰۳ تا ۱۹۷۱ میلادی		
نام و نام خانوادگی دانشجو: مهدی قربانی	تاریخ شروع پایان نامه ۱۳۹۰/۸/۱	
شماره دانشجویی: ۸۹۰۶۵۲۷۸۲۰۰	تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۹۱/۴/۱۰	
رشته تحصیلی: روابط بین الملل		
استاد/استادان راهنما: دکتر عباس سلطانلو		
استاد/استادان مشاور: دکتر علی اصغر زرگر		
آدرس و شماره تلفن: استان گلستان - شهرستان گرگان، اصفهانکلاته، کوچه عدالت ۱۴ - پلاک ۳۵۱ - ۰۹۱۱۲۷۷۵۱۷۲		
<p>چکیده پایان نامه: (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>سابقه فعالیت های استعماری بریتانیا برخلاف دیگر کشورهای اروپایی در خلیج فارس و جزایر آن بسیار طولانی و ریشه دار است، چنانچه اگر مبنای اولین فعالیت های استعماری آن کشور را اواخر ربع سوم قرن شانزدهم بدانیم تا پایان سال ۱۹۷۱ م. یعنی تا تاریخ خروج نیروهای انگلیسی از خلیج فارس و شرق سوئز و جزایر سه گانه با یک تاریخ ۴۰۰ ساله استعماری روبرو هستیم. این کشور به دلیل اهمیت ژئوپلیتیک و اقتصادی ایران برای حفظ مهمترین مستعمره خود یعنی هندوستان از تجاوز قدرتهای رقیب استعماری به خصوص روسیه و همچنین غارت سرمایه ملی ایران [نفت جنوب] اقدام به نفوذ و حتی تجاوز به قلمرو سرزمین ایران بالاخص منطقه خلیج فارس و جزایر مهم آن از جمله: ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک نمود.</p> <p>با روی کار آمدن مظفرالدین شاه در ۱۸ خرداد ۱۲۷۵ ه.ش (۸ ژوئن ۱۸۹۶ م) و بیماری و سفر وی به اروپا و استقرار از روسیه و انگلیس، دولت ایران دچار ضعف بیشتر قدرت مرکزی شد و این ضعف به سواحل خلیج فارس نیز سرایت کرد. دولت بریتانیا با آگاهی کامل از تحولات درون دربار و ضعف دولت مرکزی ایران و بستن قراردادهای تحت الحمایگی با شیوخ سواحل عمان، از وضعیت موجود برای تحکیم و تثبیت موقعیت خود در خلیج فارس بهره برداری کرد و در پی این بود که بر جزایر تنب و ابوموسی مسلط شود. بریتانیا از اواخر سده نوزده به علت گسترش نفوذ روسها در ایران و احتمال ورود رقیب نیرومند در خلیج فارس از راه ایران، در صدد زمینه سازی برای جدایی مالکیت جزایر یاد شده از دولت ایران و واگذاری آنها به شیخ راس الخیمه و شارجه که زیر سلطه و انقیاد کامل آنها [بریتانیا] بودند، برآمد.</p> <p>بریتانیا برای توجیه و سرپوش گذاشتن بر اهداف استعماری خود متوسل به برخی از قواعد و حقوق بین الملل از جمله: «مالکیت مشاع» قواسم و تعلق این جزایر به شارجه و راس الخیمه شد که تا قبل از ۱۹۰۳ بر آن تاکید می نمود. این کشور در سال ۱۹۰۳ با توسل به اصل «سرزمین بلا صاحب» جزایر مذکور را اشغال نمود و بعد از آنکه دلایل و مستندات مستحکمی بر این اصل نیافت، موجب شد در سال های بعد به اصل دیگر حقوقی یعنی «قاعده مرور زمان» متوسل گردد. این در حالی بود که جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک همواره تحت حاکمیت دولت ایران بوده و هیچگاه بی صاحب و متروکه نبوده اند.</p>		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است
تاریخ و امضاء
مناسب نیست

فهرست مطالب

۱	مقدمه.....
	فصل اول: کلیات پژوهش
۲	۱ طرح مساله.....
۳	۲ اهداف تحقیق.....
۳	۳ اهمیت موضوع.....
۴	۴ سوال اصلی.....
۴	۵ سوالات فرعی.....
۴	۶ فرضیه.....
۵	۷ متغی‌ها.....
۵	۷-۱ متغی مستقل.....
۵	۷-۲ متغی وابسته.....
۵	۸ مفاهیم کلیدی:.....
۵	۸-۱ خلیج فارس.....
۶	۸-۲ برتاریلی.....
۶	۸-۳ اشغال.....
۷	۸-۴ اصل مرور زمان.....
۸	۸-۵ اصل بلاصاحب.....
۸	۸-۶ جزیه ابوموسی.....
۹	۸-۷ جزیه تنب بزرگ.....
۹	۸-۸ جزیه تنب کوچک.....
۹	۹ روش تحقیق.....
۱۰	۱۰ روش گرد آوری اطلاعات.....
۱۰	۱۱ قلمرو پژوهش.....
۱۰	۱۲ بررسی ادبلیت پژوهش.....
۱۲	۱۳ موانع تحقیق.....
۱۲	۱۴ سازماندهی تحقیق.....

فصل دوم: مباحث تئوریک (مباری نظری اشغال و اصل مرور زمان در حقوق عین الملل)

۱۴	عناوینی اکتساب و از دست دادن سرزمینی در حقوق عین الملل.....
۱۴	۱-۱ اشغال و تصرف.....
۱۵	۱-۱-۱ شرایط اشغال.....

- ۱-۲ حقوق اشغال ۱۷
- ۱-۳ جنبه های اشغال ۱۸
- ۱-۳-۱ اشغال نظامی ۱۸
- ۱-۳-۲ اشغال قانونی ۱۹
- ۲- اصل مرور زمان در حقوق عین الملل ۲۰
- ۳- تسلیم و واگذاری ۲۱
- ۴- تسخیر و استیلا ۲۲
- ۵- شورش ۲۳
- ۶- تغییرات جغرافیایی ۲۳
- ۷- رضایت مبتنی بر سکوت و عدم انکار پس از اقرار ۲۳
- ۸- مالکیت مشاع ۲۴
- ۹- اجاره ۲۴
- ۱۰- حق ارتفاق ۲۴
- ۱۱- حق مالکیت، مالکیت ناشی از تصرف بلا معارض و مقوله های ویژه دلی مالکیت در اختلاف های سرزمینی ۲۵
- ۱۲- تئوری امپریالیسم و قدرت در نظام عین الملل ۲۷
- ۱۲-۱ مورگنتا ۲۸
- ۱۲-۲ هاینریش فردینگ ۲۸

فصل سوم: محیط شناسی جزای (سی تاریخ و موقعیت جغرافیایی، ژئوپلیتیک و استراتژیک جزای ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک)

- الف) جزای سه گانه در گذر زمان ۲۹
- ۱-۱ خلیج فارس و جزای آن از باستان تا آغاز سلطه پرتغالی ها ۳۰
- ۱-۲ خلیج فارس و جزای آن از آغاز سلطه پرتغال تا خروج آنها از منطقه ۳۶
- ۱-۳ خلیج فارس و جزای آن در دوران افشاری و زندی ۴۲
- ۱-۴ خلیج فارس و جزای آن در دوره قاجاری و نفوذ جدی سلطه بریتانیا ۴۸
- ۱-۵ خلیج فارس و جزای آن در دوره های جنگ اول و دوم جهانی ۵۸
- ۱-۶ خلیج فارس و جزای آن بعد از جنگ جهانی دوم تا خروج بریتانیا از منطقه در سال ۱۹۷۱ ۶۱
- ب) قبیله قواسم ۶۵
- ۲-۱ ریشه و اصالت قواسم ۶۶
- ۲-۲ وضعیت قواسم لنگه ۷۱
- ج) موقعیت جغرافیایی و طبیعی جزای تنب و ابوموسی ۷۵
- ۱- جزیره ابوموسی ۷۵

- ۱-۱ موقعیت جغرافیایی..... ۷۵
- ۲-۱ ویژگی های طبیعی ۷۶
- ۱-۲-۱ پستی و بلندی ها ۷۶
- ۲-۲-۱ آب و هوا..... ۷۶
- ۳-۲-۱ پوشش گیاهی ۷۷
- ۴-۲-۱ جمعیت ۷۷
- ۳-۱ نام جزیره ۸۰
- ۱۴-۱ امکانات و شرایط موجود ۸۱
- ۱۵-۱ اقتصاد جزیره ۸۳
- ۶-۱ سازمانها و موسسات دولتی موجود در ابو موسری ۸۴
- ۲- جزیره تنب بزرگ ۸۵
- ۳- جزیره تنب کوچک ۸۸
- د) موقعیت و اهمیت ژئوپلیتیک جزای ابو موسری ۸۹

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل (دلایل و مستندات برتقاری در اشغال جزای ابو موسری، تنب بزرگ و تنب

کوچک از سال ۱۹۰۳ تا ۱۹۷۱ میلادی)

- دوران اشغال جزای توسط برتقاری (۱۹۷۱-۱۹۰۳)..... ۹۶
- ۱- رقابت استعماری روسیه و برتقاری در منطقه خلیج فارس..... ۹۶
- ۲- اشغال جزای سه گانه توسط برتقاری در سال ۱۹۰۳..... ۱۰۵
- ۳- عملکرد و واکنش دولت ایران نسبت به اشغال جزای..... ۱۰۸
- ۴- بازتاب اشغال جزای توسط برتقاری در جهان ۱۱۸
- ۵- بررسی مستندات برتقاری در اشغال جزای قبل از سال ۱۹۰۳ میلادی ۱۲۰
- ۶- بررسی مستندات برتقاری در اشغال جزای طی سالهای ۱۹۰۴ و ۱۹۰۳ میلادی..... ۱۲۵
- ۷- توسل برتقاری به اصل مرور زمان در اشغال جزای از سال ۱۹۳۵ میلادی ۱۳۲
- ۷-۱ یادداشت‌های اعتراض آمیز دولت ایران به دولت برتقاری..... ۱۳۴
- ۸- نقشه های جغرافیایی جزای تنب و ابو موسری ۱۳۹
- ۸-۱ نقشه وزارت جنگ برتقاری ۱۴۳

فصل پنجم: جمع بندی مطالب و نتیجه گیری

- نتیجه گیری ۱۴۵
- فهرست منابع..... ۱۴۸

مقدمه

سابقه فعالیت های استعماری بریتانیا برخلاف دیگر کشورهای اروپایی در خلیج فارس و جزایر آن بسیار طولانی و ریشه دار است ، چنانچه اگر مبنای اولین فعالیت های استعماری آن کشور را اواخر ربع سوم قرن شانزدهم بدانیم تا پایان سال ۱۹۷۱ م. یعنی تا تاریخ خروج نیروهای انگلیسی از خلیج فارس و شرق سوئز و جزایر سه گانه با یک تاریخ ۴۰۰ ساله استعماری روبرو هستیم. این کشور به دلیل اهمیت ژئوپلیتیک و اقتصادی ایران برای حفظ مهمترین مستعمره خود یعنی هندوستان از تجاوز قدرتهای رقیب استعماری به خصوص روسیه و همچنین غارت سرمایه ملی ایران [نفت جنوب] اقدام به نفوذ و حتی تجاوز به قلمرو سرزمین ایران بالاخص منطقه خلیج فارس و جزایر مهم آن از جمله: ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک نمود.

با روی کار آمدن مظفرالدین شاه در ۱۸ خرداد ۱۲۷۵ه.ش (۸ ژوئن ۱۸۹۶م.) و بیماری و سفر وی به اروپا و استقراض از روسیه و انگلیس، دولت ایران دچار ضعف بیشتر قدرت مرکزی شد و این ضعف به سواحل خلیج فارس نیز سرایت کرد. دولت بریتانیا با آگاهی کامل از تحولات درون دربار و ضعف دولت مرکزی ایران و بستن قراردادهای تحت الحمایگی با شیوخ سواحل عمان، از وضعیت موجود برای تحکیم و تثبیت موقعیت خود در خلیج فارس بهره برداری کرد و در پی این بود که بر جزایر تنب و ابوموسی مسلط شود. بریتانیا از اواخر سده نوزده به علت گسترش نفوذ روسها در ایران و احتمال ورود رقیب نیرومند در خلیج فارس از راه ایران، در صدد زمینه سازی برای جدایی مالکیت جزایر یاد شده از دولت ایران و واگذاری آنها به شیخ راس الخیمه و شارجه که زیر سلطه و انقیاد کامل آنها [بریتانیا] بودند، برآمد.

بریتانیا برای توجیه و سرپوش گذاشتن بر اهداف استعماری خود متوسل به برخی از قواعد و حقوق بین الملل از جمله: « مالکیت مشاع » قواسم و تعلق این جزایر به شارجه و راس الخیمه تا قبل سال ۱۹۰۳، اصل «سرزمین بلا صاحب» در سال ۱۹۰۳ و ۱۹۰۴ و اصل «مرور زمان» از سال ۱۹۳۵ به بعد گشت.

فصل اول: (کلیات پژوهش)

۱) طرح مساله:

اگر چه آغاز مناسبات ایران و بریتانیا به دوران قبل از صفویه (قرن شانزدهم میلادی) باز می گردد که در آن اهداف سیاسی و جاه طلبانه کمتری به چشم می خورد اما با گذر زمان (دوران قاجار) و پی بردن بریتانیا به اهمیت ژئوپولتیک و اقتصادی ایران برای حفظ مهمترین مستعمره خود یعنی هندوستان از تجاوز قدرت های رقیب استعماری به خصوص روسیه و همچنین غارت سرمایه ملی ایران (نفت جنوب) اقدام به نفوذ و حتی تجاوز به قلمرو و سرزمین ایران بالاخص منطقه خلیج فارس و جزایر مهم آن نمود.

دولت بریتانیا از زمان روی کار آمدن فتحعلی شاه قاجار و با آگاهی کامل از تحولات درون دربار ایران و ضعف دولت مرکزی و همچنین بستن قراردادهای تحت الحمایه با شیوخ سواحل عمان در دوران مظفرالدین شاه از وضعیت موجود برای تثبیت موقعیت خود در خلیج فارس بهره برداری کرد. در پی این بود که بر جزایر مهم ایرانی تنب و ابوموسی مسلط گردید. بریتانیا از اواخر قرن ۱۹ به علت گسترش نفوذ روسها در ایران و احتمال ورود رقیب نیرومند در خلیج فارس و حفظ مهمترین مستعمره خود یعنی هندوستان در صدد زمینه سازی برای جدایی مالکیت جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک از دولت ایران و واگذاری آنها به شیوخ راس الخیمه و شارجه که تحت انقیاد کامل بریتانیا بود برآمد. زیرا که اهمیت استراتژیک جزایر تنب و ابوموسی باعث شد که مقامات انگلیسی جزایر ایرانی را به عناصر غیر ایرانی در خلیج فارس بسپارد که تحت الحمایه و تابع خودشان بودند و در عین حال نمی توانستند خطری برای منافع انگلیسی ایجاد نمایند.

بریتانیا برای توجیه و سرپوش گذاشتن بر اهداف استعماری خود متوسل به برخی از قواعد و حقوق بین الملل از جمله « مالکیت مشاع » قواسم و تعلق این جزایر به شارجه و راس الخیمه شد

که تا قبل از ۱۹۰۳ بر آن تاکید می نمود. این کشور در سال ۱۹۰۳ با توسل به اصل « سرزمین بلا صاحب » جزایر مذکور را اشغال نمود و بعد از آنکه دلایل و مستندات مستحکمی بر این اصل نیافت، موجب شد در سال های بعد دولت بریتانیا به اصل دیگر حقوقی یعنی « قاعده مرور زمان » متوسل گردد. این در حالی بود که جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک همواره تحت حاکمیت دولت ایران بوده و هیچگاه بی صاحب و متروکه نبوده اند.

این پژوهش سعی بر آن دارد که دلایل و مستندات بریتانیا را در اشغال جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک در خلیج فارس را طی سال های ورود آنها به این جزایر از ۱۹۰۳ تا خروج آنها از جزایر مذکور ۱۹۷۱ را مورد بررسی قرار دهد.

۲) اهداف تحقیق:

سعی نگارنده در پژوهش حاضر بر آن است که با ارائه اسناد و مدارک معتبر دلایل و مستندات بریتانیا را در اشغال سه جزیره ایرانی ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک از سال ۱۹۰۳ تا ۱۹۷۱ مورد کنکاش و بررسی قرار دهد. و همچنین به واکنش و اعتراضات ایران نسبت به این مساله پردازد. به طور کلی منظور از این تحقیق در واقع شناسایی مبتنی بر سند و مدرک از انگیزه استعماری بریتانیا در ایران به ویژه منطقه خلیج فارس و به طور خاص در اشغال سه جزیره مذکور، صرف برآوردن اهداف استعماری اش است.

۳) اهمیت موضوع تحقیق:

جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک در خلیج فارس بخش جدایی ناپذیر از حاکمیت و تمامیت ارضی ایران می باشد. این جزایر به همراه سه جزیره هنگام، هرمز، لارک جزایر قوسی را تشکیل می دهند که از اهمیت استراتژیک بسیار بالایی برای ایران برخوردار است. و نقش به سزایی در تامین امنیت تنگه هرمز دارد.

اشغال جزایر مذکور در سال ۱۹۰۳ ضربه مهلکی بر پیکر استقلال ایران وارد نمود، تا حدی که تمامیت ارضی ایران را زیر سوال برد. اگر چه دلایل و مستندات بریتانیا در اشغال جزایر مذکور آنقدر سست و بی پایه بود که حتی نتوانست حقوقدانان این کشور را متقاعد نماید. و از سویی این اقدام نوعی مداخله در امور داخلی ایران نیز تلقی می شد.

با عنایت به مراتب فوق به نظر می رسد کنکاش و تحقیق پیرامون این قضیه از موضوعات مهم و دارای اولویت برای منافع و امنیت ملی ایران در خلیج فارس به شمار می رود.

۴) سوال اصلی:

دلایل و مستندات بریتانیا در اشغال سه جزیره ایرانی ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک طی سال های ۱۹۰۳ تا ۱۹۷۱ چه بوده است؟

۵) سوالات فرعی:

- ۱- اشغال جزایر مذکور توسط بریتانیا چه واکنشی را از طرف دولت ایران به همراه داشت؟
- ۲- آیا این اشغال از طرف دولت وقت ایران به رسمیت شناخته شد؟

۶) فرضیه:

دلیل اصلی بریتانیا در اشغال جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک در سال ۱۹۰۳ سیاست های استعماری این کشور در خلیج فارس بود. این کشور جزایر مذکور را به بهانه اینکه رها شده و بی صاحب بودند اشغال نمود.

۷) متغیرها:

۷-۱) متغیر مستقل: سیاست های استعماری وادله و اسناد بریتانیا

۷-۲) متغیر وابسته: تداوم اشغال جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک

۸) مفاهیم (واژه های کلیدی):

خلیج فارس، بریتانیا، اشغال، اصل مرور زمان، اصل سرزمین بلاصاحب، جزیره ابوموسی، جزیره تنب بزرگ، جزیره تنب کوچک.

۸-۱) خلیج فارس:

خلیج فارس یا دریای پارسی آبراهی است که در امتداد دریای عمان و در میان ایران و شبه جزیره عربستان قرار دارد. نام تاریخی این خلیج در زبان های گوناگون ترجمه عبارت « خلیج فارس، دریای پارس » بوده است. مساحت آن ۲۳۳/۰۰۰ کیلومتر مربع است و پس از خلیج مکزیک و خلیج هودسن سومین خلیج بزرگ جهان به شمار می آید.

زمین شناسان معتقدند که در حدود پانصد هزار سال پیش صورت نخستین خلیج فارس در کنار دشت های جنوبی ایران تشکیل شد و به مرور زمان بر اثر تغییر و تحول ساختار درونی و بیرونی زمین شکل ثابت کنونی خود را یافت. خلیج فارس از طرف شرق توسط تنگه هرمز به دریای عمان و از طریق آن به آبهای آزاد مرتبط است و از غرب به دلتای رودخانه اروند که حاصل پیوند دو رودخانه دجله و فرات و پیوستن رود کارون به آن است ختم می شود.

خلیج فارس حدود ۱۳۰ جزیره را در خود جای داده که جزایر مهم آن عبارتند از: قشم، بحرین، کیش، خارک، ابوموسی، تنب بزرگ، تنب کوچک، لارک، لاوان که تمامی آنها به جز بحرین به ایران تعلق دارد.

به سبب وجود منابع سرشار نفت و گاز در خلیج فارس و سواحل آن این آبراهه در سطح بین المللی، منطقه ای مهم و راهبردی به شمار می آید. کشورهای ایران، عمان، عراق، عربستان سعودی، کویت، امارات متحده عربی، قطر و بحرین در کناره خلیج فارس هستند.

۸-۲) بریتانیا:

بریتانیا یا پادشاهی متحده، نام کشور مجمع الجزایری در منتهی الیه شمال غربی اروپا با مساحت ۲۲۴۱۰۰ کیلومتر مربع است که از شرق با دریای شمال و از غرب با دریای ایرلند و از شمال با اقیانوس اطلس شمالی و از جنوب با دریای مانش در ارتباط است. این کشور سرزمینی پست و کم ارتفاع می باشد که اکثریت نژاد آن را سفید پوستان تشکیل میدهند و جمعیت این کشور ۶۱/۷۹۳/۰۰۰ نفر است.

این کشور به صورت مشروطه سلطنتی اداره می شود و چهار واحد جغرافیایی سیاسی مجزا با عناوین مختلف تشکیل گردیده که تحت حاکمیت نظام سیاسی واحدی قرار دارد. این واحدها عبارتند از: انگلند، اسکاتلند، ولز و ایرلند شمالی که روی هم رفته بریتانیا را تشکیل می دهند اما مردم مساحتاً همه را یک جا انگلستان یا انگلیس می نامند. (کتاب اروپا، ۱۳۸۶، ۱۲ و ۳۴).

این کشور به دلیل اینکه یکی از متحدان ایالت متحده آمریکا در جنگ بر ضد تروریسم محسوب می شود جایگاه خاصی را در تحولات جهانی به دست آورده است.

۸-۳) اشغال:

"اشغال" عبارت است از اقدام دولت به تصاحب سرزمین است که بر طبق آن دولت اشغال کننده از روی قصد حاکمیت، قلمرویی را که در زمان اشغال تحت حاکمیت هیچ دولتی نیست به دست می آورد. که دوش شرط برای تحقق این حاکمیت ضروری است. نخستین شرط این است که قلمرو اشغال شده باید بی صاحب باشد و شرط دوم اینکه اشغال به صورت واقعی و موثر انجام شده باشد. بطور

قطع می توان گفت که بدون تحقق شرط اول یعنی بی صاحب بودن سرزمین، اصطلاح « اشغال » به این مفهوم حقوقی اصلاً صادق نخواهد بود. (باوند، ۱۳۷۷، ۶۳)

۸-۴) اصل مرور زمان

یکی از روشهای تحصیل مالکیت، مالکیت ناشی از مرور زمان است بر اساس حقوق بین الملل در شرایطی ویژه، مالکیت غیرقانونی یا وضعیت غیررسمی ناشی از اقدامات غیرقانونی می تواند با گذشته زمان به یک حق و ادعای معتبر بین المللی تبدیل شود. اجرای قاعده مرور زمان در دو حال جایز است، نخست: سرزمین به دست آمده به حال طبیعی رها شده و به مرور زمان به صورت بی صاحب درآمده باشد. در این وضعیت اگر کشوری آن را بدست آورد. باید معلوم کند که آیا این سرزمین مصداق قاعده «رها شدگی» است یا خیر؟ دوم: زمانی است که ابلاغ رسمی صورت نگرفته باشد. در هر دو حال چنانچه امر تصرف به صورت واقعی، همیشگی و بدون نقض و اعتراض^۲ اعمال شود، قاعده مرور زمان جاری می شود. بنابراین قصد و نیت در حقوق تغییرات ارضی از طریق مرور زمان نقش اساسی بازی می کند. هر چیزی بستگی به وجود و یا نبود قصد رهاسازی دارد و اعتراض یک دولت علیه یک دولت دیگر از حق ناشی از مرور زمان جلوگیری می کند و مادامی که دولتهای دیگر اعتراض و ادعای خود را حفظ نمایند اعمال واقعی حاکمیت بدون مخالف تلقی نمی گردد.

^۲نامه رسمی دولت به دولت دیگری است که عمل انجام شده ای را رد می نماید. مبدا و ریشه حکومتی این اعتراض ضروری است که کاملاً روشن است و علمای حقوق بین الملل معتقدند باید هرگونه اعتراض با هدف حفظ حق و یا ادعا و یا رد هرگونه فرض رضایت و موافقت نسبت به اوضاع و احوال خاص باید از یک دولت صادر شده باشد بر این اعتراض که منشا آن منابع رسمی و صلاحیت دار نباشد، بیهوده و بی ثمر و به مفهوم نبود اعتراض است»

۸-۵) اصل سرزمین بلا صاحب

سرزمین بی صاحب سرزمینی است که تا زمان اشغال، تحت حاکمیت دولت دیگری در نیامده باشد. سرزمینی را می توان بی صاحب تلقی نمود که غیرمسکونی باشد و با نیت اشغال و اعمال واقعی حاکمیت صورت گیرد و اعمال حاکمیت باید موثر باشد. طبق حقوق بین الملل تقدم در اشغال در صورتی ایجاد حق می کند که سرزمین دارای یکی از شرایط ذیل باشد:

الف) بدون صاحب باشد: همانطور که در بالا توضیح داده شد سرزمینی که غیرمسکونی باشد و تا زمان اشغال تحت حاکمیت دولتی دیگری در نیامده باشد.

ب) متعلق به یک دولت بوده ولی از سوی حاکمیت رها شده باشد و یا مدتی بر آن اعمال مالکیت و حاکمیت نشده باشد. ترک و رهاسازی سرزمین نیز دارای شرایطی می باشد. به عنوان مثال رهاسازی نه تنها نیازمند به عدم اعمال حاکمیت است بلکه باید به قصد رهاسازی نیز باشد

۸-۶) جزیره ابوموسی:

جزیره ابوموسی با وسعت ۱۲/۸ کیلومتر مربع، جنوبی ترین جزیره ایرانی خلیج فارس محسوب می شود. این جزیره از شمال در فاصله ۴۴ کیلومتری جزیره تنب کوچک و از شمال شرق در فاصله ۵۲ کیلومتری جزیره تنب بزرگ و از غرب در فاصله ۴۶ کیلومتری جزیره سیری و از جنوب در فاصله ۶۵ کیلومتری شارجه در امارات متحده عربی واقع شده است.

جمعیت این جزیره محدود و در سال های مختلف نوسان داشته است. بر اساس آخرین سرشماری در سال ۱۳۸۴ جمعیت ایرانی این جزیره ۱۴۰۰ نفر و جمعیت عرب زبان آن بالغ بر ۴۱۰ نفر می باشد. این جزیره از نظر استراتژیک و سیاسی اهمیت بسزایی برای ایران دارد. وجود معادن خاک سرخ از نظر اقتصادی برای ایران در خور توجه است.

۸-۵) جزیره تنب بزرگ:

این جزیره با وسعت ۱۰/۵ کیلومتر مربع در جنوب جزیره قشم واقع شده است. جزیره ابوموسی در جنوب و جزیره تنب کوچک در غرب آن قرار گرفته اند. فاصله این جزیره تا بندر لنگه ۵۰ کیلومتر تا تنب کوچک ۱۳ کیلومتر، تا ابوموسی ۵۱ و تا راس الخیمه ۹۲ کیلومتر است. این جزیره در تقسیمات کشوری به عنوان مرکز بخش تنب و از توابع شهرستان ابوموسی بوده و دهستانهای تنب کوچک، فارور، فاروران تابع آن هستند. این جزیره به شکل دایره ای با قطر ۲/۵ کیلومتر می باشد. جمعیت این جزایر بسیار محدود است در سال ۱۳۷۱ جمعیتی بالغ بر ۳۵۰ نفر در آنجا ساکن بودند.

۸-۸) جزیره تنب کوچک:

این جزیره صخره ای با وسعت ۱/۵ کیلومتر مربع در جنوب شرقی خلیج فارس قرار دارد. از نظر تقسیمات کشوری جزء بخش تنب از شهرستان ابوموسی است. این جزیره از شمال غربی در فاصله ۴۲ کیلومتر بندر لنگه از شرق در فاصله ۱۳ کیلومتری جزیره تنب بزرگ از جنوب غرب در فاصله ۳۹ کیلومتری جزیره ابوموسی و از غرب به جزیره فارور محدود است. فاصله این جزیره تا امارات راس الخیمه ۹۲ کیلومتر می باشد. این جزیره به علت فقدان آب آشامیدنی خالی از سکنه است.

۹) روش تحقیق:

استفاده از اسناد گوناگون و بهره گیری از مستندات حقوقی و تاریخی و مدارک مربوط در رابطه با موضوع می باشد.

۱۰) روش گرد آوری اطلاعات:

روش گرد آوری اطلاعات مورد نظر تلفیقی از روش کتابخانه ای و مستند می باشد ابزار مهم این پژوهش اسناد، مدارک حقوقی، تاریخی، سیاسی و مطالعه کتب و مقالات نویسندگانی است که در رابطه با پیرامون این موضوع برشته تحریر در آورده اند، خواهد بود.

۱۱) قلمرو پژوهش:

قلمرو تحقیق به لحاظ زمانی بین سال های ۱۹۰۳ تا ۱۹۷۱ می باشد. یعنی از زمان و ورود انگلیسی ها و آغاز دوره اشغال از ۱۹۰۳ و خروج این کشور و پایان سلطه آن در سال ۱۹۷۱ بر جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک است.

۱۲) بررسی ادبیات پژوهش:

در بررسی های اولیه پیرامون موضوع مشخص گردید که آثار و نوشته های موجود پژوهشگران ایرانی در سطح محافل دانشگاهی، چاپ کتب، مقاله و همچنین برگزاری همایش های ملی به مناسبت روز ملی خلیج فارس در ایران - در مقایسه با آنچه با هدایت و نظرات دولت امارات عربی متحده که سالیانه مبالغ زیادی را در اختیار اساتید و مراکز تحقیقاتی غربی قرار می دهد تا آنها با نوشتن کتاب یا مقاله، حقوق ایران را نسبت به آنها و سرزمین آن زیر سوال ببرند نوشته و ارائه گردیده است اندک می باشد.

البته در مقابل برخی پژوهشگران و اساتید ایرانی از جمله آقایان دکتر جمشید ممتاز، دکتر داود هرمیداس باوند، دکتر نقی طبرسا، دکتر محمد علی موحد، دکتر گیو میرفندرسکی، دکتر اصغر جعفری ولدانی، دکتر ایرج افشار سیستانی و دکتر علی اصغر زرگر کتب و مقالاتی ارزشمند منتشر نموده اند که در آنها اگر چه بیشتر بر جنبه های تاریخی و حقوقی این جزایر اشاره رفته، ولی بطور اختصاصی به

موضوع دلایل و مستندات بریتانیا در اشغال جزایر تنب و ابوموسی در طی سال های ۱۹۰۳ تا ۱۹۷۱ کمتر پرداخته شده و یا اشارات محدودی داشته اند.

برای نمونه می توان به برخی موارد اشاره نمود:

آقای محمد علی موحد در کتاب « مبالغه مستعار بررسی مدارک شیوخ بر ادعای بر جزایر تنب و ابوموسی » به اسناد آرشیو بریتانیا به نقل از ولیدحمدی الاعظمی پرداخته است، آقای اصغر جعفری ولدانی در کتاب « نگاهی تاریخی به جزایر تنب بزرگ، تنب کوچک و ابوموسی » نگاهی جامع تر بلحاظ زمانی دارد و رویکرد آن تاریخی می باشد و اشارات محدودی به دخالت و اشغال سه جزیره ایرانی ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک توسط بریتانیا نموده است. ایرج افشار سیستانی در کتاب « جزیره ابوموسی و جزایر تنب بزرگ و تنب کوچک » به بیان اجمالی از تاریخ و جغرافیای جزایر مذکور اشاره دارد.

آقای داود هرمیداس باوند در کتاب « مبانی تاریخی، سیاسی و حقوقی حاکمیت ایران بر جزایر تنب و ابوموسی » با رویکرد تاریخی و بررسی موضوع از دیدگاه حقوق بین الملل به قبل از سال ۱۹۷۱ پرداخته است

دکتر باوند در بخش اول کتاب به مالکیت تاریخی ایران بر خلیج فارس و جزایر سه گانه از ۵۶۶ قبل از میلاد تا ۱۹۰۳ میلادی پرداخته است. در بخش بعدی کتاب به صورت خیلی خلاصه به وضعیت تنب و ابوموسی از سال ۱۹۷۱ - ۱۹۰۴ م. و اشغال بریتانیا اشاره نموده است.

در بخش پایانی کتاب « اعاده حاکمیت ایرانی بر جزایر ایرانی » را مورد بحث قرار داده است و همچنین در بیستمین همایش ملی خلیج فارس که دی ماه ۱۳۸۹ در تهران دایر گردید محور اکثر مقالات در این همایش مربوط به بحث جغرافیا و محیط زیست، اقتصاد، و گردشگری، تاریخی و اجتماعی و باستان شناسی، معماری، شهرسازی، و هنر خلیج فارس و جزایر آن بود. علاوه بر آن در تاریخ ۱۱ و ۱۲ آذرماه ۱۳۹۰ نیز همایشی تحت عنوان « ایران و تاریخ تحولات معاصر خلیج فارس » نگاهی ویژه به حاکمیت ایران بر جزایر سه گانه تنب بزرگ، تنب کوچک و ابوموسی « در تهران